investigated: relevance and frequency of cases, specifics of its implementation, impact on the configuration of the campaign and the final vote outcome.

The key differences between the strategy of «namesake candidates» from other «technical candidates» are revealed.

The typology of «namesake candidates» by key features is presented and the comparative analysis of the results of «namesake candidates», received on the basis of voting in various single-member constituencies, was conducted.

All the analytical conclusions are illustrated by specific data by the results of the activities of the «namesake candidates» in single-mandate districts during the parliamentary elections in Ukraine in 2012.

***Keywords**: single-mandate electoral districts, parliamentary elections in Ukraine in 2012; pre-election campaign; «spoiler candidates»; «namesake candidates»; the namesake of the winner; the namesake of the main pretender; outsider namesakes; «ghost namesakes»; voting results.*

УДК 355.014

Магда Є. В.,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри видавничої справи та редагування
ВПІ НТУУ «Київський політехнічний інститут»
імені Ігоря Сікорського
(Київ, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

***Анотація.** В статті автор звертається до проблеми визначення нижньої хронологічної межі гібридної агресії Російської Федерації проти України. Гібридна агресія доволі часто лежить поза межами правового поля і це ускладнює визначення конкретну дату (чи навіть період) стару агресивних дій. Виділено кілька варіантів для України – початок 1990-х рр., 2006 рік (перша «газова війна»), обрання Віктора Януковича Президентом (2010 рік), літо 2013 р. (торгові війни), Євромайдан та лютий 2014 р. Автор приходить до висновку, що незворотні наслідки для України мали події 20 лютого 2014 р. (поява і наступні дії «зелених чоловічків» в Криму). Також наводиться періодизація українсько-російських відносин з точки зору вповзання у гібридне протистояння.*

***Ключові слова:** гібридна агресія, українсько-російські відносини, хронологія, війна.*

Сьогодні в науковому та експертному середовищі практично відсутнє питання актуальності концепції гібридної війни. «Колекція кейсів» постійно поповнюється і головна проблема нині (не лише для України, але для неї в першу чергу) – яким чином протистояти постійно змінним викликам? Чи можливо діяти на випередження?

Очевидно, що для формування стратегії гри на випередження необхідно повернутись до початкової точки. Маємо на увазі визначення, коли та в яких сферах почалась гібридна агресія з боку Російської Федерації. Момент початку агресивних дій – один із сутнісних моментів розуміння природи гібридної агресії проти України з російського боку.

Війна зазвичай має фіксований початок (оголошення, відповідна нота) і кінець (мирна угода або акт про капітуляцію). У випадку гібридної агресії подібна схема апріорі неможлива. Виглядає так, що епоха джентльменського проголошення «Іду на Ви» відійшла у минуле. Отже, практично неможливо визначити чіткі хронологічні межі гібридної війни і агресор зацікавлений в тому, щоб ми не могли цього зробити.

Сьогодні дотримання законів і норм ведення війни перетворилося на прерогативу держави, тоді як нові актори війни (терористичні організації, незаконні збройні формування найманці і т. ін.) діють, не зважаючи на норми права. Ще одна при-

чина – на самому початку факт агресії, попри всю свою очевидність, перебував поза межами правового поля. Кремль свідомо робив ставку на «ігнорування очевидного», намагаючись обігнати Захід у швидкості ухвалення рішень. І досягнув цього – певний час саме Москва задавала темп та інформаційний порядок денний.

Але навіть у випадку війни оголошеної, це, як відомо, останній аргумент королів. Власне бойові дій починаються задовго до того, як бере слово зброя. Актори використовують широкий спектр інструментів для досягнення своїх цілей і не всі вони миролюбні [1]. Гібридна війна починається з недружніх агресивних дій, що мають на меті руйнувати державу-жертву зсередини. Далеко не завжди вони переростають у відкриту війну, а навпаки, частіше мають всі шанси залишатись в тіні.

Отже, коли настав умовний «день Д», коли етап підготовки змінився етапом реалізації активних дій? Коли все почалось? Коли прийшли в Крим «зелені чоловічки» наприкінці лютого 2014 р.? Чи коли було вручено медалі за захоплення Криму в 2015 році? Чи коли бойовики з'явились у Слов'янську? Чи коли почався Євромайдан? А може коли у центрі Києва стались перші вбивства?

Верховна Рада України визначила, що збройна агресія Російської Федерації проти України розпочалася 20 лютого 2014 р. [2]. В цей день було зафіксовано перші випадки порушення визначеного міжнародно-правовими зобов'язаннями Росії порядку перетину міждержавного кордону в районі Керченської протоки та використання нею своїх військових формувань, дислокованих на Криму відповідно до угоди про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р., для блокування українських військових частин. 24 лютого 2014 р. на півострів було перекинуто додаткові російські підрозділи, у тому числі повітрянодесантних військ, але без жодних знаків розрізнення на формі. А за три дні «зелені чоловічки» заблокували будівлю парламенту та уряду Автономної Республіки Крим у Сімферополі [3, с. 180].

Зазначимо, що Верховна Рада визначила дату початку збройного етапу гібридної агресії, який аж ніяк не є першим. Нині в наукових текстах фігурують найрізноманітніші дати старту агресивних дій РФ проти України. Хронологія коливається в межах всього періоду незалежності України. Ми послідовно проаналізуємо ключові точки зору та наприкінці висловимо власні зауваження.

Від початку 1990-х рр. [4] Програш у «холодній війні», розпад СРСР та різка втрата в міжнародно-політичній вазі не стали щепленням проти імперіалізму. Початок 1990-х рр. став часом важких рішень та часом не до кінця усвідомлених загроз.

На підтримку цієї точки зору можна брати аргументи з історії українсько-російських взаємин в енергетичній сфері. Взаємовідносини України та Росії після розпаду СРСР в енергетичній галузі майже одразу набули конфронтаційного забарвлення. Перше зіткнення інтересів відбулось у 1992 р., коли виникла суперечка довкола майна «Укргазпрому» на родовищі Уренгой. Наявність 4,5 тисяч українських співробітників та біля 2 тисяч одиниць обладнання не завадили тодішньому прем'єр-міністру РФ В. Чорномирдіну заявити «Ноги украинской на Уренгое не будет!» [5, с. 110]. 23 лютого 1993 року представник «Газпрому» заявив про намір припинити постачання газу через українські борги. Поза сумнівом, вже у 1992–1993 рр. російське керівництво почало усвідомлювати перспективність використання «газової зброї» для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Початок антиукраїнської пропаганди в російських ЗМІ. Гібридна агресія має високий відсоток підтримки у середовищі самих росіян. Україна у свідомості російського суспільства вважається другою за ворожістю до Росії після США – і рік від року цей показник лише зростає. Так, у 2014 р. Україну ворогом вважали 30% росіян, а у 2017 р. – вже 50 %. [6]. З метою отримати під 90% підтримки влас-

них дій у Криму та на Донбасі, була проведена масштабна підготовча робота [7].

Помаранчевий майдан 2004 року серйозно налякав російське керівництво, спровокував його інтенсивну підготовку до гібридної війні проти України. Уже з 2005 року в російській політичній риториці з'являється і все сильніше звучить словосполучення «Україна – failed state (неповноцінна держава, що не відбулася)». Альтернативою незалежного розвитку України, в російському розумінні наповненому загрозами і викликами, наполегливо пропонувалася «тиха гавань» «руского міра».

Російська пропаганда виявилась обопільногострою зброєю. Одне з них спрямовувалось проти самих росіян. За влучним висловом Володимира Горбуліна, росіяни дійсно стають народом, який «став першим із тих, який впав під натиском власного телебачення» [8, с. 9].

Перша «газова війна». Зима 2005–2006 рр. засвідчила вразливість України та європейських споживачів, а також продемонструвала, наскільки ефективним та перспективним є подальше використання енергетичної зброї.

Якби не масована інформаційна кампанія в засобах масової інформації, то ніхто в Україні і не помітив би, що в енергетиці склалася критична ситуація. Це вказує на те, що ці дії готувалися заздалегідь і розгорталися за пунктами попередньо визначеного плану. Одним із цих пунктів було формування міжнародної думки стосовно України як ненадійного партнера у транспортуванні природного газу до країн Європи, незважаючи на те, що протягом десятиліть Україна ніколи не допускала зриву поставок природного газу до Європи через свою територію. Показово, що одночасно з цими звинуваченнями Росія послідовно наголошувала на необхідності будівництва газопроводів, альтернативних українській системі (Північноєвропейський газопровід у Балтійському морі, друга нитка «Блакитного потоку» в Чорному морі та розширення газотранспортної системи в Білорусі, що тепер належить Газпрому). До того ж звинувачення у крадіжках газу не підкріплювалися конкретними фактами. В руслі такої логіки була здійснена і «газова війна» 2009 р. Невід'ємною складовою конфліктів навколо постачання енергоресурсі були інформаційна дискредитація України, відключення від газопостачання, намагання позбавити Україну довіри західних споживачів газу з метою зниження вартості та отримання контролю над ГТС.

У цьому кейсі є все від гібридної агресії – дезінформація, прагнення посіяти зневіру та паніку, спровокувати соціальний вибух через наростання невдоволення, дискредитація України тощо. У перебігу газових конфліктів Росія намагалась позиціонувати себе як впливового геополітичного гравця з метою зберегти Україну у сфері свого політичного впливу. Але ані у 2006, ані у 2009 рр. Цих цілей не вдалось досягнути повною мірою. Головне – газові кризи не запустили незворотні внутрішні деструктивні процеси в Україні.

Обрання Президентом України Віктора Януковича у 2010 р. Міжнародно визнана перемога на президентських виборах кандидата, політичну кар'єру якого після Помаранчевої революції вважали завершеною, стала точкою відліку для інституційних перетворень всередині України. Вони були інспіровані та керовані з метою здійснення новітнього «плану аншлюсу». Базовий елемент плану – зміна зовнішньополітичного вектору України з проєвропейського на проросійський. Під час президентства Віктора Януковича помітно активізувалася антиукраїнська риторика Москви, хоча український президент був вельми лояльний до Кремля.

Літо 2013 р. Михайло Гончар і його колеги з Центру глобалістики «Стратегія XXI» починають точку відліку гібридної агресії з торговельних воєн літа-2013. Реалізація путінського бліцкригу по інкорпорації України до складу «русского мира» шляхом євразійської інтеграції, фактично стартувала з промови президента РФ 27 липня 2013 року в Києві з нагоди святкування 1025-річчя хрещення Русі на конференції з вельми показовим символізмом в назві «Православно-слов'янські цінності - основа цивілізаційного вибору України» [9].

Листопад-грудень 2013 р. В українському випадку необхідно розглядати події на Євромайдані як важливу частину гібридної війни проти України, своєрідну розвідку боєм. І розгін студентів у ніч з 29 на 30 листопада 2013 року, і подальші зіткнення на Банковій 1 грудня того самого року, і загибель Небесної Сотні в сьогоднішніх умовах є складниками гібридної війни.

Лютий 2014 року. Вже 20 лютого на півострові Крим з'явились «зелені чоловічки». 27 лютого 2014 року підрозділи спецназу Головного розвідувального управління Генштабу та 45-го окремого повітряно-десантного полку Збройних сил РФ захопили приміщення Верховної Ради та Ради Міністрів АРК, а військові частини кримського угруповання Збройних сил України стали об'єктом провокаційних нападів із дислокованих на півострові російських військових баз. Заднім числом використання ЗС Росії в Україні було санкціоноване Радою Федерації РФ, яка на запит президента Владіміра Путіна 1 березня 2014-го ухвалила відповідну постанову. Факт першості застосування збройних сил однієї держави проти іншої є найсуттєвішою первинною ознакою агресії. Ст. 2 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» (14 грудня 1974 року) встановлює: «Застосування збройної сили державою першою на порушення Статуту ООН є prima facie свідченням акту агресії...» Згідно зі ст. 3 Резолюції для кваліфікації як акту агресії збройного нападу, який першою вчинила одна держава проти іншої, юридично не має значення, була війна формально оголошена чи ні.

Пізніші події – рішення обох палат російського парламенту від 1 березня 2014 року про можливості використання збройних сил на території України, або пряма інтервенція російської армії у серпні 2014 року – лише підтверджують факт агресії.

В цей же час в журналі «Російський піонер» було опубліковано оповідання Натана Дубовицького про нелінійну війну [10]. Як швидко з'ясувалося, його справжнім автором був Владислав Сурков, який стверджував: «Это была первая нелинейная война. В примитивных войнах девятнадцатого, двадцатого и других средних веков дрались обычно две стороны. Две нации или два временных союза. Теперь столкнулись четыре коалиции. И не то, что двое на двое. Или трое против одного. Нет. Все против всех» [11].

Навряд чи ми зможемо визначити чітку хронологічну межу початку агресивних дій проти України. Тим більше в умовах більш чи менш гострої напруженості, яка існувала в українсько-російських відносинах від початку 1990-х рр. Мова мабуть може йти скоріше про вповзання у гібридність [12].

Росія розгорнула недружні дії проти України не відразу. Є підстави вважати, що «касетний скандал», що в 2000 році спричинив політичну ізоляцію Леоніда Кучми на Заході, був ініційований в Москві, де з побоюванням сприйняли обіцянку Леоніда Даниловича під час інавгурації «стати іншим президентом». Після подій на Помаранчевому майдані, що серйозно налякали російську еліту, в Кремлі почали готуватися до нейтралізації можливого зростання українського впливу на пострадянському просторі.

Період з 2001 по 2014 рр. можна віднести до часу пошуку форм і методів, за допомогою яких можна було б реалізувати відповідні геополітичні задуми. Доволі довгий час між бажаними цілями та наявними можливостями шукали паритет. Цілі залишались недосяжними та неспівмірними з можливостями. Володимир Горбулін припускає, що орієнтовно в середині 2000-х рр. таке рішення було знайдене – «асиметричні відповіді» в межах масштабнішої «гібридної війни» [8]. Демонстрацією новітніх військових технологій стали оперативно-стратегічні навчання «Захід-2009» і, особливо, «Захід-2013». На їх значення у подальшому розвитку подій звернув увагу один з провідних американських військових експертів Філіп Карбер, відзначаючи ці два вчення в своїй статті «Russia's» New Generation Warfare «навесні 2015 року [9].

Наостанок пропонуємо умовну періодизацію процесу входження України й Росії в стан гібридного протистояння.

Перший період – 1991–1997 роки – від проголошення Незалежності до підписання Великого російсько-українського договору про дружбу і співробітництво. Ззам зв'язків і відносин, що залишилися з часів СРСР, супроводжувалася латентними проявами великодержавності з боку Росії. Обидві країни переважно були зайняті внутрішніми проблемами, а вистраждений міждержавний договір заклав фундамент подальшої співпраці.

Другий період – 1997–2003 роки – час запозичення Україною окремих політтехнологічних знахідок Росії (президентська кампанія 1999 року, в ході якої до другого туру перегонів вийшли чинний президент Леонід Кучма і лідер КПУ Петро Симоненко як зручний спаринг-партнер) і пошуку власної зовнішньополітичної ідентичності. У 1997 році було створено без участі Росії організацію пострадянських республік ГУАМ і підписано «Хартію особливого партнерства» Україна – НАТО. «Касетний скандал» 2000 року й подальше втягування Леоніда Кучми назад до орбіти кремлівського впливу були викликані не стільки усвідомленням важливості України для Росії, скільки зміною господаря Кремля: старіючий демократ Борис Єльцин практично передав у спадок кермо влади «сірому підполковникові» Володимиру Путіну, попри глибоку психологічну травму, викликану розпадом Радянського Союзу.

Третій період – 2003–2006 роки – загострення двосторонніх відносин, в ході якого Росія дозволила собі «пустощі» від конфлікту навколо острова Коса Тузла восени 2003 року до першої «газової війни» на межі 2005–2006 років. Період поступового нарощування тиску Кремля на Україну і зростання напруженості, збільшення кількості «больових точок» у двосторонніх відносинах. Росія зосередилася на тестуванні реакції офіційного Києва на свої агресивні прояви, скануванні української політичної еліти й пошуку колабораціоністів в її середовищі.

Четвертий період – 2006 рік – лютий 2014 року. За цей час Росія зробила чимало для встановлення повного контролю над Україною, її елітами і ресурсами. У Кремлі намагалися вибудувати відносини і з прем'єром Юлією Тимошенко, граючи на її конфлікті з президентом Віктором Ющенком, і з Віктором Януковичем, який став в 2010 році главою держави. Суттєве покращення фінансово-економічного становища РФ за рахунок зростання цін на енергоресурси на початку 2000-х років дозволило спрямовувати значні кошти на пошук союзників і партнерів в Західній Європі і зробити вирішальні зусилля зі встановлення домінування на пострадянському просторі. На цей період припадає і відмова НАТО надати Україні й Грузії Плану дій з досягнення членства в Альянсі (ПДЧ) на саміті в Бухаресті. Рішення було, ймовірно, прийнято не без впливу Кремля. Євроінтеграційні прагнення України в частині підписання Угоди про асоціацію з ЄС були зірвані за безпосередньої участі Росії, але ця перемога Кремля стала пірровою: Революція Гідності не тільки стала причиною падіння режиму Віктора Януковича, а й викликала безпосередні ворожі дії Росії проти України.

Висновки

Насамкінець зазначимо, що хронологія – це інструмент для розуміння явищ та процесів. Розширення чи навпаки звуження хронологічних меж дозволяє обрати інший кут зору на події, часом навіть зазирнути глибше та по-іншому розставити акценти, краще зрозуміти суть подій.

Гібридна агресія Росії проти України не була випадковою, вона стала закономірним продовженням російської політики на пострадянському просторі. Нерішучість українського політичного керівництва на протязі практично всього періоду незалежності, безліч втрачених шансів і можливостей для проведення реформ перетворили Україну в зручний об'єкт гібридної агресії.

Гібридна агресія – все-таки не війна в традиційному розумінні. До того ж,

«м'яке входження» в стан війни зіграло свою роль: жертва агресії не усвідомила повною мірою небезпеки, не кажучи вже про адекватних відповідей і захисту. І все-таки «точку неповернення» визначити можливо. Який з епізодів втручання РФ у українські справи став точкою біфуркації? Ані протистояння навколо острову Коса Тузла, ані газові, ні торговельні війни, ані вбивства на Майдані за всієї своєї цинічності і агресивному щодо українського суверенітету характеру не спричинили незворотних наслідків. Таких, які б порушили український суверенітет і територіальну цілісність, поставили під загрозу сам факт існування української держави. Хоча усі ці події можна вважати своєрідною «пробою пера».

Такі наслідки мала поява 20 лютого 2014 року (зокрема, ця дата вказана на російській медалі «За повернення Криму») і наступні дії «зелених чоловічків» в Криму. Мова про захоплення будівель Верховної ради й Ради міністрів АР Крим та блокування військового аеропорту Бельбек в ніч на 27 лютого 2014 року, блокування аеропорту в Сімферополі, захоплення ТРК «Крим», блокування частин української армії. Рішення обох палат російського парламенту від 1 березня 2014 року про можливості використання збройних сил на території України додало вже реальній агресії наліт легітимності. Перший весняний вечір 2014 року став для України справді драматичним. Референдум 16 березня 2014 року про статус Криму з передбачуваним результатом став логічним завершенням першого акту агресії. Не залишилося сумнівів у тому, що тепер Україна і українці – безпосередні учасники військової драми з відкритим фіналом.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Cîrdei I. A. The Hybrid Warfare In The 21st Century: An Old Concept With A New Face // International Conference knowledge-based organization, Vol. XXIII, № 1, 2017. – URL: https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/kbo.2017.23.issue-1/kbo-2017-0011/kbo-2017-0011.pdf (Accessed 23.12.2017)

2. Постанова Верховної Ради України «Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків». – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/337-19 (Дата звернення 23.12.2017)

3. Головко В. В. Україна в умовах антитерористичної операції та російської збройної агресії (2014 р.) // Український історичний журнал: Наук. журнал, 2015, №3, С. 176–193

4. Ясь О. М. Приватні воєнно-охоронні компанії Російської Федерації, як інструмент гібридної війни. – URL: http://indo.univ.kiev.ua/images/Docs/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_19.05.2017.pdf#page=41 (Дата звернення 23.12.2017)

5. Діяк І. В. Газова промисловість і енергетична безпека України. – К.: Світ Успіху, 2009. – 295 с.

6. «Друзья» и «враги» России. – URL: http://www.levada.ru/2017/06/05/druzya-i-vragi-rossii-2/ (Дата обращения 23.12.2017)

7. Лизанчук В. В. Антиукраїнська інформаційна агресія в телерадіопросторі Росії та України. – URL: http://papers.univ.kiev.ua/12/Main/articles/lyzanchuk-vasyl-anti-ukrainian-informational-aggression-on-tv-and-radio-in-russi_22477.pdf (Дата звернення 23.12.2017)

8. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу // Стратегічні пріоритети, № 4 (33), 2014. С. 5–12

9. Гибрессия Путина. Невоенные аспекты войн нового поколения. – URL: https://geostrategy.org.ua/images/Hybression_finversion.pdf (Дата обращения 23.12.2017)

10. Абаринов В. Страшна казка. – URL: http://www.svoboda.org/content/article/25321516.html (Дата звернення 23.12.2017)

11. Дубовицкий Н. Без неба. – URL: http://ruspioner.ru/honest/m/single/4131 (Дата обращения 23.12.2017)

12. Neville S. B. Russia and hybrid warfare: identifying critical elements in successful applications of hybrid tactics. – URL: https://calhoun.nps.edu/handle/10945/47827 (Accessed 23.12.2017)

REFERENCES:

1. Cîrdei I. A. The Hybrid Warfare In The 21st Century: An Old Concept With A New

Face // International Conference knowledge-based organization, Vol. XXIII, № 1, 2017. – URL: https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/kbo.2017.23.issue-1/kbo-2017-0011/kbo-2017-0011.pdf (Accessed 23.12.2017)

2. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vidsich zbroinii ahresii Rosiiskoi Federatsii ta podolannia yii naslidkiv». [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «About the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the repulse armed aggression of the Russian Federation and overcoming its consequences»] – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/337-19 (Accessed 23.12.2017)

3. Holovko V. V. Ukraina v umovakh antyterorystychnoi operatsii ta rosiiskoi zbroinoi ahresii (2014 r.) [Ukraine in the conditions of anti-terrorist operation and Russian military aggression (2014)] // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal: Nauk. zhurnal, 2015, №3, S. 176–193

4. Yas O. M. Pryvatni voienno-okhoronni kompanii Rosiiskoi Federatsii, yak instrument hibrydnoi viiny. [Private military security companies of the Russian Federation, as an instrument of hybrid war] – URL: http://indo.univ.kiev.ua/images/Docs/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_19.05.2017.pdf#page=41 (Accessed 23.12.2017)

5. Diiak I. V. Hazova promyslovist i enerhetychna bezpeka Ukrainy [Gas industry and energy security of Ukraine]. – K.: Svit Uspikhu, 2009. – 295 s.

6. «Druz'ya» i «vragi» Rossii. [«Friends» and «enemies» of Russia] – URL: http://www.levada.ru/2017/06/05/druzya-i-vragi-rossii-2/ (Accessed 23.12.2017)

7. Lyzanchuk V. V. Antyukrainska informatsiina ahresiia v teleradioprostori Rosii ta Ukrainy [Informational anti-Ukrainian aggression in teleradioprograms Russia and Ukraine]. – URL: http://papers.univ.kiev.ua/12/Main/articles/lyzanchuk-vasyl-anti-ukrainian-informational-aggression-on-tv-and-radio-in-russi_22477.pdf (Accessed 23.12.2017)

8. Horbulin V. «Hibrydna viina» yak kliuchovyi instrument rosiiskoi heostratehii revanshu [«Hybrid warfare» as a key instrument of Russian geostrategy revenge] // Stratehichni priorytety, № 4 (33), 2014. S. 5–12

9. Gibressiya Putina. Nevoennye aspekty voyn novogo pokoleniya [Libresse Putin. Non-military aspects of the wars of new generation]. – URL: https://geostrategy.org.ua/images/Hybression_finversion.pdf (Accessed 23.12.2017)

10. Abarynov V. Strashna kazka. [Scary story] – URL: http://www.svoboda.org/content/article/25321516.html (Accessed 23.12.2017)

11. Dubovitskiy N. Bez neba. [Without the sky] – URL: http://ruspioner.ru/honest/m/single/4131 (Accessed 23.12.2017)

12. Neville S. B. Russia and hybrid warfare: identifying critical elements in successful applications of hybrid tactics. – URL: https://calhoun.nps.edu/handle/10945/47827 (Accessed 23.12.2018)

Магда Е., кандидат политических наук, доцент кафедры издательского дела и редактирования, ВПИ НТУУ «Киевский политехнический институт» имени Игоря Сикорского (Киев, Украина), E-mail: visnukdnu@i.ua

К проблеме определения начала гибридной агрессии РФ против Украины

Аннотация. *В статье автор обращается к проблеме определения нижней хронологической границы гибридной агрессии Российской Федерации против Украины. Гибридная агрессия довольно часто лежит вне правового поля и это затрудняет определение конкретную дату (или даже период) начала агрессивных действий. Выделено несколько вариантов в случае Украины – начало 1990-х гг., 2006 год (первая «газовая война»), избрание Виктора Януковича Президентом (2010 год), лето 2013 (торговые войны), Евромайдан и февраль 2014 года. Автор приходит к выводу, что необратимые последствия для Украины имели события 20 февраля 2014 (появление и последующие действия «зеленых человечков» в Крыму). Также приводится периодизация украинской-российских отношений с точки зрения вползания в гибридное противостояние.*

Ключевые слова: *гибридная агрессия, украинско-российские отношения, хронология, война.*

Mahda Ye., PhD in political sciences, associate professor of the Department of publishing and editing National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

(Kiev, Ukraine), E-mail: visnukdnu@i.ua

To the Problem of Determining the Starting Point of Russian Hybrid Aggression Against Ukraine

Abstract. *In the article, the author addresses to the problem of determining the starting point of hybrid aggression against the Ukraine. Hybrid aggression quite often stands outside the legal field and it makes it difficult to determine the exact date (or even period) of the start of the aggressive action. Several options were singled out for Ukraine – the beginning of the 1990's, 2006 (the first «gas war»), the election of Viktor Yanukovych (2010), summer 2013 (trade wars), Euromaidan (Nov-Dec 2013) and February 2014. The author concludes that irreversible consequences for Ukraine had events on February 20, 2014 (the appearance and subsequent actions of «green men» in the Crimea). It is also shown the periodization of Ukrainian-Russian relations from the point of view of falling into hybrid confrontation.*

Russia launched unfriendly actions against Ukraine not immediately. There are reasons to believe that the «cassette scandal», which in 2000 led to the political isolation of Leonid Kuchma in the West, was initiated by Moscow. After the Orange Revolution Russian elites where frightened seriously and the Kremlin began to prepare to neutralize the possible increase of Ukrainian influence in the post-Soviet space.

The 2001 to 2014 period can be attributed as the time of search for forms and methods of realization of new geopolitical intentions. Volodymyr Horbulin suggests that approximately in the mid-2000's such a solution was found – «asymmetric responses» within a larger «hybrid war».

Finally, author notes that chronology is an instrument for deeper understanding of phenomena and processes. Expansion or conversely narrowing the chronological boundaries allows you to choose a different angle of view of the events, sometimes even look deeper and differently to set accents, better understand the essence of the events.

Neither the confrontation on the island of Kosa Tusla nor gas and trade wars or murders on the Maidan, did not cause irreversible consequences. Those who violated Ukrainian sovereignty and territorial integrity were endangered by the very existence of the Ukrainian state. Such effects appeared on February 20, 2014 and the subsequent actions of «green men» in the Crimea.

Keywords*: hybrid aggression, Ukrainian-Russian relations, chronology, war.*

УДК 327.5(4-672ЄС):341.35](045)

Дирда А. О.,
аспірантка кафедри країнознавства
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна), E-mail: antonina.dyrda@gmail.com

СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НЕЙТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВ З ПЕРСПЕКТИВОЮ РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ СФЕРИ ЄС

Анотація*. У статті розглядаються практичні та теоретичні аспекти нейтрального статусу європейських держав, які є членами Європейського Союзу. Проаналізовано співвідношення зовнішньої та без пекової політики нейтральних держав з участю у Спільній європейській політиці безпеки і оборони. Розглянуто концепцію нейтралітету як елемент інституційного розвитку європейських структур безпеки. Увагу також зосереджено на сумісності колективних примусових дій з політикою нейтралітету. Тому об'єктом науково аналізу також стала роль ООН у залученні нейтральних держав до колективних воєнних дій ЄС.*

Ключові слова: *нейтралітет, позаблоковість, ЄС, безпека, зобов'язання, оборона.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

В умовах динамічного розвитку міждержавного співробітництва створюються різні економічні союзи, організації, блоки, які здатні справити величезний вплив на світові політичні процеси, паралельно з якими виникають негативні тенденції,